

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI
MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIALIZED EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ORIENTAL STUDIES

**“POSTPANDEMIYA SHAROITIDA TASHQI IQTISODIY
FAOLIYAT: MUAMMO VA YECHIMLAR” MAVZUSIDAGI**

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

ILMIY MAQOLALAR VA MA'RUZALAR TO'PLAMI

**“FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN POSTPANDEMIC
CONDITIONS: PROBLEMS AND SOLUTIONS
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

2021-yil 4-dekabr

RASULOVA D. V., RAHIMOVA N. PANDEMIYA DAVRIDA KICHIK BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASH UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILGAN SHART-SHAROITLAR.....	249
ҲАБИБУЛЛАЕВА Д. ИҚТИСОДИЙ ЎСИШНИНГ ИЧКИ ВА ТАШҚИ ОМИЛЛАРИ.251	
КНАЛМАМАТОВ D. TRENDS OF POLICY IN BANKS AFTER COVID-19 PANDEMIC IMPACTING ON ECONOMIC-FINANCIAL SYSTEM	254
ABDUVALIYEVA U. ISLAMIC FINANCE DEVELOPMENT OVER THE PERIOD IN TERMS OF PROFITABILITY	258
АБДУХАЛИКОВА Ш. А. ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ – ДРАЙВЕР РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КНР	262
ДЖУРАБАЕВА М. АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ И РОСТА ЭКОНОМИКИ КИТАЯ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19	265
NARZULLAYEVA G.S., NURIDDINOVA G.B. POSTPANDEMIYA DAVRIDA BIZNES BOZORINING IQTISODIY SHAROITI VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR	269
ABDULLAYEVA SH.E., YO‘LCHIYEVA Y.U. COVID-19 PANDEMIYASI DAVRIDA TURKIYA IQTISODIYOTI	271

4-SHO‘BA. PANDEMIYA SHAROITIDA XALQARO TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI VA IMKONIYATLARI

ЭШТАЕВ А. ПАНДЕМИЯ ШАРОИТИДА ХАЛҚАРО ТУРИЗМ ВА УНДА ЎЗБЕКИСТОННИ МАВҚЕИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	274
АБДУЛЛАЕВ Р.В. ЎЗБЕКИСТОНДА ПАНДЕМИЯ ШАРОИТИДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	277
КНУСАНОВ С.К. IMPACT AND CONSEQUENCES OF THE PANDEMIC ON TOURISM	280
ХАЛИЛОВ С. Ш. МИЛЛИЙ ТУРИЗМ ТАРМОҒИ РАҚОВАТ УСТУНЛИКЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА МАКЕТИНГ-ИННОВАТСИЯЛАРИНИНГ ҚО‘ЛЛАНИЛИШИ.....	282
ЭРГАШЕВ Р.Х., ИСЛОМОВА Д.С. ЗИЁРАТ ТУРИЗМНИНГ ИЖТИМОЙ - ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	284
МАХМУТХОДЖАЕВА Л.С. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	287
SODIKOV Z. R. XALQARO TURIZMNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	292
САФАЕВА С.Р. ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ТУРИЗМА В ПОСТКОВИДНЫЙ ПЕРИОД.....	295
ХАЛИМОВА Ф.Н., ҒУЛОМХЎЖАЕВА Ш.А. ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ МУВАФФАҚИЯТИ.....	299
AZIZOVA N.T. МЕНМОНХОНА ВІЗНЕСІ ІҚТІСОДИЙОТ ТАРМОҒІ СІФАТИДА.....	302
УСМАНОВА С.З. ПАНДЕМИЯ ВА УНДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ТУРИЗМНИ МОЛИЯВИЙ ҚУЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЎРНИ	306
ЭРГАШЕВ Р.Х., ИСЛОМОВА Д.С. ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ РОЛИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ.....	309
AZIZOVA N.T., ABDUQAHHOROV A. JANONNING MEKMONDORCHILIK INDUSTRIYASIDA GLAMPINGNI RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	312

темпами. Ведет активную реализацию комплекса мер по открытию своей экономики для иностранных инвесторов и промышленников. И это касается не только вложения средств и открытия новых предприятий в КНР, но и допуска на гигантский внутренний рынок.

Список литературы:

1. <https://www.podrobno.uz/cat/uzbekistan-i-kitay-klyuchi-ot-budushchego/dalshe-eshche-luchshe-ekonomika-kitaya-mozhet-obognat-ssha-uzhe-k-2028-godu/>
2. Островский А.В. (2) (2019) Соци- ально-экономическое развитие КНР за 70 лет (1949–2019 гг.) // Проблемы Дальнего Востока. № 5(1). С. 55–72. DOI: 10.31857/S013128120007128-1
3. Стенограмма доклада о работе правительства (2020) // Синьхуа. 22 мая 2020 // http://www.xinhuanet.com/politics/2020lh/2020-05/22/c_1126018545.htm?baike.
4. Edward Luttwak on the Political Repercussions of the Pandemic 2020
5. GDP Growth Forecasts (2020) // Asian Development Bank, April 3, 2020 // <https://www.adb.org/news/prc-growth-fall-sharply-2020-due-covid-19-recov-er-2021>

POSTPANDEMIYA DAVRIDA BIZNES BOZORINING IQTISODIY SHAROITI VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR

NARZULLAYEVA G.S. - *BuxDU Iqtisodiyot kafedrasida o'qituvchisi*
NURIDDINOVA G.B. - *BuxDU talabasi nuriddinovaasal67@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqola pandemiyadan so'ng biznes bozorining muntazam ravishda iqtisodiy sharoitlarga ta'siri va uni aniqlash hamda shakllantirish, hukumat ta'sirini, xalqaro operatsiyalarni, taxminlarni hamda talab va taklifni o'rganish masalalari to'g'risida.

Аннотация. В этой статье обсуждается влияние делового рынка на экономические условия на регулярной основе после пандемии, ее выявление и формирование, исследование влияния правительства, международные операции, прогнозы, а также спрос и предложение.

Abstract. This article discusses the impact of the business market on economic conditions on a regular basis after a pandemic, its identification and formation, the study of government influence, international transactions, forecasts, and supply and demand.

Kalit so'zlar: *Innovatsiya, muhandislik ta'limi, kombinatsiya, texnologiya, investitsiya, menejment, iqtisodiy bilim.*

Ключевые слова: *Инновация, инженерное образование, комбинация, технологии, инвестиции, менеджмент, экономика.*

Key words: *Innovation, engineering education, combination, technology, investment, management, economics.*

Mamlakatimiz prezidenti Sh. M. Mirziyoyev 2020-yil yanvar oyidagi Oliy Majlisga murojaatnomasida "...barchamiz jiplashib, tinimsiz o'qib-o'rgansak, ishimizni mukammal va unumli bajarsak, zamonaviy bilimlarni egallab, o'zimizni ayamadan oldinga intilsak, albatta, hayotimiz va jamiyatimiz o'zgaradi. Xalqimizning fidokorona mehnati bilan 2019-yil - "Faol investitsiyalar va ijtimoiy rivojlanish yili" da salmoqli natijalarga erishdik. Barcha sohalaridagi ijobiy natijalar qatorida investitsiyalar hajmi ham sezilarli darajada oshdi.

Jahon bankining "Biznes yuritish" reytingida 7 pog'ona ko'tarilib, biznesni ro'yxatga olish ko'rsatkichi bo'yicha dunyoning 190 ta davlati orasida 8-o'rinni egalladik va eng yaxshi islohotchi davlatlar qatoridan joy oldik. Xususan, dunyodagi nufuzli nashrlardan biri - "Ekonomist" jurnali O'zbekistonni 2019 yilda islohotlarni eng jadal amalga oshirgan davlat - "Yil mamlakati" deb e'tirof etdi. Bunday baho barchamizga cheksiz g'urur, iftixor va kuch bag'ishlaydi, yangi marralarga ruhlantiradi, desam, o'ylaymanki, sizlar ham bu fikrni qo'llab-quvvatlaysizlar. Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, ko'p mablag' va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. Biroq, qanchalik qiyin bo'lmasin, bu ishga bugun kirishmasak,

qachon kirishamiz?! Ertaga juda kech bo'ladi. Shu bois, raqamli iqtisodiyotga faol o'tish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri bo'ladi.”, deya ustuvor vazifalarni amalga oshirishga qarata shunday dedi davlatimiz rahbari.[1]

Pandemiya hammasini vaqtincha o'zgartirdi. Iqtisodiyotning bir necha bo'limlari saqlanib qolgan bo'lsada uning bir necha sohalarida katta zarar ko'rdi. Iqtisodiyot zamonaviy yangi bilimlarning turli shakllari, xususan, texnologiya, sanoat innovatsiyasi, raqobatbardoshlik va iqtisodiy o'sish zaminidagi hal qiluvchi omildir. Innovatsion jarayonlar turli xil tashkilotlar, masalan, tashkil etilgan firmalar, yangi tadbirkorlik firmalari, universitetlar va davlat idoralari uchun qiyinchilik va imkoniyatlarni keltirib chiqaradi. Shuning uchun sanoat, shuningdek, jamiyat uchun nafaqat ilmiy va muhandislik ta'limi olgan, balki innovatsion jarayonlar va uni moliyaviy jihatdan muvaffaqiyatli hal qilish usullari to'g'risida to'liq tushunchaga ega bo'lgan menejerlar va xodimlar kerak. Biznesni boshqarish va iqtisodiyotning rivojlangan darajasi kombinatsiyasini o'rganish va yosh kadrlarni tayyorlash bilan bir qatorda muhandislik bilimlaridan kelib chiqib kompaniyalar va jamiyatning boshqa sohalaridagi innovatsion jarayonlarni tahlil qilish, tushunish va mohirlik bilan boshqarish orqali jamiyat farovonligini ta'minlash hamda mamlakat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash mumkin. Bundan tashqari, rivojlangan mamlakatlardagi kompaniyalar raqobatbardosh bo'lish uchun qanday qilib va nima uchun innovatsiyalarni amalga oshirayotganiga va kompaniyalar innovatsiyalarga qo'ygan sarmoyalaridan moliyaviy daromadlarni qanday olishlariga e'tibor berish kerak.

Texnologiya, menejment va iqtisodiyotning kesishadigan joyida innovatsiyalar va yangilanishlarni mohirlik bilan tahlil qilishni va boshqarishni o'rganish orqali quyidagilarga erishish mumkin:

- Innovatsiyalar texnik va ilmiy ma'lumotlar, bilimlar, bozor va iqtisodiy kuchlar bilan qanday aloqada bo'lishini tahlil qilish va tushunish;
- Texnologik, iqtisodiy, tashkiliy va institutsional o'zgarishlar bilan bog'liq innovatsiyalar va yangilanish faoliyati bilan bog'liq muammolarni aniqlash, shakllantirish va hal qilish;
- Zamonaviy tadqiqot va boshqaruv usullari va vositalarini qo'llash orqali innovatsiya va yangilanish strategiyalari va amaliy tatbiq etilishi va bajarilishi.

Zamonaviy iqtisodiyot asosan uchta alohida tarmoqdan iborat: birlamchi, ikkilamchi va uchinchi darajali.

- Birlamchi sektor yerdan xomashyo qazib olish bilan shug'ullanadi;
- Ikkilamchi sektor sanoatni xomashyo resurslarini mahsulotga aylantirish bilan shug'ullanadi;
- Uchinchi darajali sektor korxonalar va iste'molchilarga xizmat ko'rsatishda ishtirok etadi: bunga restoranlar, chakana savdo, savdo va transport kiradi

Har bir mamlakatning iqtisodiy faoliyati uchala sektorni ham qamrab oladi va geografiya, resurslar, ishchi kuchi, texnologiyalar, bozorlarga kirish va siyosatga bog'liq bo'lishi mumkin. Alohida iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy omillar har bir mamlakat ichidagi biznes bozorlarining turiga ta'sir qiladi va shakllantiradi.

Rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiyot xizmat ko'rsatish sohalariga ixtisoslashgan, ishlab chiqarish va xomashyo qazib olish esa aksariyat hollarda rivojlanayotgan mamlakatlarga yo'naltirilgan.

Shu bilan birga, o'zgarishlarga innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydigan texnologik tendentsiyalar va yutuqlar, yangi mahsulotni ishlab chiqarish va joriy etish uchun kapital mavjudligi, mavjud mahsulotlarni almashtirish, tadbirkorlik sub'ektlarini boshqarish, o'rta va yirik tashkilotlarda innovatsiyalarni boshqarish, yordam berish uchun mo'ljallangan tashkiliy tuzilmalar kiradi. Ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlar uchun mahalliy texnologik ehtiyojlarni xalqaro texnologik imkoniyatlarga bog'lash alohida muammo hisoblanadi. Rivojlanishning dastlabki bosqichlaridagi mamlakatlarda nusxa ko'chirish texnologiyasining afzalliklari shundaki, ularning tadbirkorlari dunyo uchun yangi bo'lgan mahsulot va texnologiyalarni xavfli rivojlanishiga emas, balki chet el dizaynlarini bosqichma-bosqich takomillashtirishga e'tibor qaratishlari mumkin. Bu

mahalliy bozor yoki mahalliy firma uchun yangi, ammo dunyo uchun yangi bo'lmagan innovatsion jarayondir.

Texnologik innovatsiyalar yuqorida tasvirlangan barcha masalalar bo'yicha muhim rol o'ynaydi. Texnologik innovatsiyalar barqaror rivojlanishga nisbatan ikki tomonlama qilich sifatida qaralishi mumkin. So'nggi asrda odamlar farovonligining yaxshilanishining aksariyat qismi sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligi kabi sohalaridagi texnologik yangiliklar bilan bog'liq bo'lishi mumkinligi shubhasiz. Shu bilan birga, dunyodagi barqarorlikning ko'plab muhim muammolari texnologik rivojlanishning kutilmagan oqibatlari, ayniqsa, tabiiy resurslarni ishlab chiqarish va qazib olishni ko'paytirishga qaratilgan. Agarda kelajakda yangi g'oyalar va innovatsiyalar mavjud muammolarni hal qila olsa, jamiyatimiz salomatligi va turmush tarziga, iqtisodiyotimizga ham ulkan foyda va muvafaqqiyat keltirgan bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Teylor Reynolds, "Iqtisodiy tiklanishda kommunikatsiya infratuzilmasi investitsiyalarining roli", 2009 yil, mart.

2. Audri Pol Ndesaulva, Jaraji Kikula. Rivojlanayotgan mamlakatlarda texnologiya va innovatsiyalarning (texnovatsiya) ta'siri: Biznes va boshqaruv fanlari jurnali. № 1, 2016, 7-11 betlar.

COVID-19 PANDEMIYASI DAVRIDA TURKIYA IQTISODIYOTI

ABDULLAYEVA SH.E. - TDSHU o'qituvchisi
YO'LCHIYEVA Y.U. - TDSHU talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Turkiya Covid-19 pandemiyasi davrida iqtisodiyoti eng ko'p zarar ko'rgan davlatlar qatorida bo'lsa ham boshqa davlatlarga o'zining moddiy yordamini bera olganligi va amalga oshirilgan chora-tadbirlar haqida yoritilgan. Pandemiya keltirib chiqargan iqtisodiy inqirozdan chiqish uchun iqtisodiy islohotlarni ma'lum dastur asosida amalga oshirishni boshladi.

Аннотация. В этой статье описывается способность Турции оказывать финансовую помощь другим странам и меры, принятые во время пандемии Covid-19, даже несмотря на то, что ее экономика сильно пострадала. Для преодоления экономического кризиса, вызванного пандемией, экономические реформы начали проводиться на основе конкретной программы.

Abstract. This article describes Turkey's ability to provide financial assistance to other countries and the measures taken during the Covid-19 pandemic, even though its economy was among the worst hit. To overcome the economic crisis caused by the pandemic, economic reforms began to be implemented on the basis of a specific program.

Kalit so'zlar: *institutsional, markaz, pandemiya, xavfsiz, sayohat, eksport, moddiy grant, inqiroz dinamikasi.*

Ключевые слова: *институциональный, центральный, пандемия, безопасный, путешествия, экспорт, финансовый грант, кризисная динамика.*

Key words: *institutional, central, pandemic, safe, travel, export, financial grant, crisis dynamics.*

Covid-19 pandemiyasi butun insoniyat uchun noyob global tahdid sifatida paydo bo'ldi. Hatto eng rivojlangan davlatlar ham epidemiyaning ayniqsa sog'liqni saqlash tizimlari va hayotning barcha sohalaridagi qiyinchiliklaridan larzaga keldi. Shuningdek Turkiya davlatining ham iqtisodiyotiga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmadi. Turkiya Covid-19 pandemiyasiga oddiy institutsional tartibda javob berish mumkin emasligini bilgan holda maxsus tuzilmaga o'tgan holda ishladi. Ya'ni Covid-19 epidemiyasi bilan bog'liq barcha o'zgarishlarni kuzatib boorish va baholash uchun ilk qadamni 2020-yil 25-martda Tashqi ishlar muvofiqlashtirish va qo'llab-quvvatlash vazirligi tashkil etilib, uning qoshida chet el vakolatxonalari va xorijiy davlatlardagi